

Davetli Konuşma

Yasal Görevle İsteğe Bağlı Hizmet Arasında

Bielefeld Şehir Kütüphanesi Örneğinde Almanya'da Belediye Arşivleri ve Belediye Kütüphaneleri

Harald Pilzer

Bielefeld Şehir Kütüphanesi, Almanya

Öz

Almanya'da yerel yönetimlere yani belediyelere bağlı arşiv ve kütüphanelerin açıkça belirlenmiş ve birbirinden ayrı görevleri ve çalışma alanları vardır. Konuları da yasal açıdan farklı düzenlenmiştir. Arşivler genelde yasal bir görevi yerine getirirler ve belediyelerin zorunlu görevleri arasında yer alırlar. Kütüphaneler ise belediyelerin istemli kültürel hizmetleri arasında sayılmaktadır. Bu açıdan bazen benzerlikler bazen farklılıklar kendini gösterir. Nicel ve nitel donanım da şebirden şebre büyük farklılıklar gösterebilir.

Almanya'daki arşiv ve kütüphanecilik alanındaki farklı yetki dağılımını daha kolay anlamak için Federal Almanya Cumhuriyeti'nin federal sistemine ve yönetim yapısına kısa bir göz atmak faydalı olacaktır. İkinci olarak arşiv ve kütüphanelerin hukuksal temelleri açıklanacak, üçüncü ve son olarak da belediyelerdeki somut işleyiş ayrıntısıyla aydınlatılacaktır. Genel olarak durum nedir ve Kuzey-Ren Vestfalya eyaletindeki Bielefeld gibi orta büyüklükteki bir şehirde somut durum nasıldır? Arşiv ve kütüphane birbirinden nasıl ayrılıyor? Ne tür görevleri var? Bir belediye kütüphanesi ve bir belediye arşivi hangi hizmetleri veriyor? Nasıl finanse ediliyorlar, belediye yönetiminin neresinde yer alıyorlar ve her iki oluşumun yönetimleri ne tür kararlar alabiliyor ve ne tür hareket serbestisine sahipler? Son olarak da şu önemli soruya cevap verilecek: Kütüphane ve arşivler için yerelde, hem bina, hem de tüm iç işleyiş için ne tür çözümler üretilmiş?

Önsöz

Müzelerin yanı sıra arşiv ve kütüphaneler de mükemmel birer bellek kurumu olarak kabul edilir. “Arşiv” kavramı sadece belgeleri değil, özellikle kütüphanelerin el yazmaları, taslak ve eski baskılardan oluşan tarihi koleksiyonunu da ifade ettiğinde, sıklıkla “kütüphane” ile eş anlamlı kullanılmaktadır. Kütüphane ve arşivlerin işleyişini bilen, kaynak sağlama işine aşina uzmanlar için aradaki fark(lar)ı tanımlamak tabii ki daha kolaydır.

Belediye arşivleri ile belediye kütüphaneleri açıkça tanımlanmış farklı alanlarda, farklı görevleri yerine getirirler. Hukuki statüleri de farklıdır. Arşivler bağlı oldukları tüzel kişiliğin zorunlu bir vazifesi olarak tanımlanmış olup çoğu zaman yasal bir görevi yerine getirirken, kütüphaneler genellikle kültürün korunmasına yönelik isteğe bağlı hizmet veren kurumlar olarak sınıflandırılır. Aşağıda bir arşivle kütüphaneyi tek bünyede bir araya getiren bir kurumun somut ve başarılı oluşum süreci Bielefeld şehri örnek verilerek anlatılacaktır. Bunun için önce Federal Almanya Cumhuriyeti'nin tarihi ile idari ve anayasal yapısına ilişkin bazı bilgilere ihtiyaç vardır.

Belediye Kütüphaneleri

1896 yılı, serbest veya bir belediyenin yükleniciliğinde, Almanya'da kamuya açık modern kütüphanenin (en azından basılı bir metinde adının geçmesi itibarıyla) doğum yılı olarak kabul edilir. O günden bu yana çeşitli aşamalardan geçerek farklı şekillere bürünmüş, ağırlık noktası kendi içinde değişimler geçirmiş olsa da bu şekliyle bu kütüphanelerden Almanya'da binlercesi mevcuttur.¹ Gerçi 1896'dan önce de halk kütüphaneleri mevcuttu, fakat Constantin Nörrenberg'in konuyla ilgili olarak kaleme aldığı "Halk Kütüphanesi. Görevleri ve Refom"² başlıklı yazısı, 19. yüzyılın 80'li yıllarından beri devam eden ve özellikle birer dernek olarak kurulan bağımsız Comenius Topluluğu gibi topluluklar tarafından desteklenen halk eğitim hareketinin içinde yer alan kütüphane reform hareketinin kuruluş belgesi olarak kabul edilir.³

Halk eğitim merkezleri ve kamuya açık, herkesin katılabildiği konferanslar ile halk ve şehir kütüphaneleri ve bunlara bağlı okuma salonlarına halk eğitimi açısından yüklenen anlam büyüktü. Burada özellikle Amerikan tarzı "Public Library" örneğine güçlü bir yönelim söz konusuydu ve bu örnek "birleşik kütüphane" konseptine dönüştürüldü. Yeni tür bir kütüphane ile kentlilerin tümüne, her tabakadan insana bilgi ve okuma materyali sunulacaktı. Comenius Topluluğu'nun 1899 yılında Alman kentlerinin mahalle heyetlerine yönelttiği "Kitap salonları açınız!" başlıklı çağrısı ile ortaya çıkan birtakım gayri resmi inisiyatifler ile aynı yıl içinde Prusya Kültür ve Eğitim Bakanı tarafından sağlanan belediye ve derneklerin kurup üstlendiği kütüphanelere yönelik mütevazı devlet desteği de 19. yüzyılın sonuna denk gelmektedir.⁴ Bielefeld Halk Kütüphanesi'nin kuruluşu da (1905) geniş çaplı halk eğitimine yönelik hassasiyetin arttığı bu döneme tekabül etmektedir.⁵ İlerici, liberal, eğitilmiş orta sınıfın yüklediği bağımsız halk eğitim hareketine 1914 yılında sosyal demokrat işçi hareketi ile sendika hareketinin oldukça iyi sayılabilecek eğitim sistemi eklendi.⁶ Bu sistem 1918'den 1933 yılına dek devam eden "Weimar Cumhuriyeti" döneminde de varlığını korudu ve tıpkı belediye kütüphaneciliği gibi gelişip serpilirdi.

¹ Bkz. THAUER, Wolfgang/VODOSEK, Peter: *Geschichte der öffentlichen Bücherei in Deutschland*. Wiesbaden, 1978

² NÖRRENBURG, Constantin: *Die Volksbibliothek. Ihre Aufgabe und Reform*. Kiel, 1896

³ Bkz. DRÄGER, Horst: *Volksbildung in Deutschland. Cilt. 1,2. Bad Heilbrunn*, 1979,1984 ve THAUER, Wolfgang (haz.), *Die Bücherballenbewegung*. Wiesbaden, 1970

⁴ JOCHUM, Uwe: *Kleine Bibliotheksgeschichte*. Stuttgart 2 1999, S.158.

⁵ PILZER, Harald: "Bürgerliches Wohlfahrtsdenken und kommunale Bildungspolitik. Die Anfänge des öffentlichen Bibliothekswesens im wilhelminischen Bielefeld 1897 bis 1906". *Ravensberger Blätter* 2008, H.1, S.24-50 içinde.

⁶ LANGEWIESCHE, Dieter/ SCHÖNHOFEN, Klaus: "Arbeiterbibliotheken und Arbeiterlektüre im Wilhelminischen Deutschland". *Archiv für Sozialgeschichte* 36 (1976), S.135-204 içinde.

Burada tarihsel ayrıntıların tümünü vermek mümkün olmasa da, halk kütüphanelerini ırkçı, totaliter bir ideolojinin hizmetkârına dönüştüren Nazi döneminden ve bilhassa 1949'dan sonra Federal Almanya Cumhuriyeti'nde belediyeler tarafından yüklenilip işletilen demokratik bir kütüphane ortamının tesis edildiğini ve bu ortamın 1960 – 1990 yılları arasında yoğun bir gelişme süreci yaşadığını söyleyebiliriz. Eski Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ndeki (DDR) şehir belediyeleri ile daha küçük çaplı bölge belediyeleri kütüphaneleri iki Almanya'nın 1990 yılındaki birleşmesinden sonra devletin kontrolü ve merkezi vesayetten kurtulup gerçek anlamda belediyelerin yönetimine verildi.⁷ Günümüzde, Almanya'daki belediye kütüphaneleri demokratik eğitim ve bilgi kültürünün öğeleri arasında yer alsın da birçok şehirde yoğun maddi kısıtlamalara maruz kalmakta⁸ ve neredeyse tüm bilgi kaynaklarının dijital ortama aktarılmasıyla tetiklenen sonu belirsiz bir dönüşüm süreci yaşamaktadır.

Belediye Arşivleri

Almanya'da, kamu kütüphanelerinin gelişim sürecinde olduğu gibi, arşivleri - özellikle belediye arşivlerini - bir halk eğitim aracı olarak idrak eden bir süreç yaşanmadı. Arşivler yüzyıllar boyunca bölgenin soylu veya ruhani yönetimine ait “belge odaları” idi ve iktidar mekanizmasının bir parçasıydı. Resmi belgeler, meclis tutanakları vb. evrak özel güvenlik önlemleri altında ve tabii ki kimsenin erişip inceleyemeyeceği şekilde saklanıyordu. Arşivlerin demokratikleşmesi konusuna gelince; ulusal birtakım farklılıklara rağmen ve merkezi yönetim düzeyindeki arşivler ile diğer idari düzeylerdeki arasında ortak bir standart olmasa da, 1789 Fransız Devrimi'nin arşivlerin gelişim süreci ve işlevi açısından bir dönüm noktası teşkil ettiğini söyleyebiliriz. Arşivleri kamunun erişimine açan ilk yasa 1794 yılında Fransa'da çıkarıldı. “İnsan arşiv hakları beyannamesi” olarak da anılan bu yasa, arşivlerin tarihsel süreci içinde yüksek bir itibara sahiptir.⁹ Zira bu yasayla “Arşiv erişimi bir vatandaşlık hakkına dönüştü.”¹⁰ 1806 yılında Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu'nun sona ermesi ve soylu ile ruhban sınıfının imtiyazlarının çoğunun kaldırılmasıyla

⁷ Bkz.: “Kültür Bakanları Kurulu'nun halk kütüphaneciliğine ilişkin üçüncü öneri raporu. Kültür Bakanları Kurulu'nun 9.9.1994 tarihli kararı”. *KMK-Erg.-Lfg. 83, Nr. 2133* içinde.

⁸ Alman Kütüphane Birliği: 2015/16 Report on the State of Libraries in Germany.

⁹ BRENNEKE, Adolf: *Archivkunde. Ein Beitrag zur Theorie und Geschichte des europäischen Archivwesens. Leipzig*, 1953, S.182. “İnsan arşiv hakları beyannamesi” tanımlı Wilhelm WIEGAND'ın BRENNEKE'yi alıntıladığı bir yayınında geçmektedir.

¹⁰ FRIEDRICH, Markus: *Die Geburt des Archivs. Eine Wissensgeschichte. Münib*, 2013, S.279

birlikte Almanya'da akademik arşiv araştırmaları yoğunluk kazandı. Gerek kaynak bilgisi gerekse kaynak eleştirisi gibi araçların kullanımıyla bu alan yönetsel açıdan da giderek daha profesyonel bir düzeye ulaştı. Kurulan bölgesel özellikli tarih dernekleri arşivleri genellikle romantik çarpıtmalara uğrattıkları tarihsel olayların kaynağı olarak keşfettiler. Böylece 19 yüzyıl modern ulus devletlerinde belge mevcudiyetinin merkezlerde toplanması ve arşivlerin, ağır aksak da olsa, kamuya açılma süreci başladı.

1918/19 yıllarında kurulan ilk Alman cumhuriyetinin merkezi bir ülke arşivinin kurulmasını desteklemesiyle bu tarih de günümüze değin arşivciliğin belirleyici bir dönüm noktası olarak kabul edilir-tıpkı 1794 ve 1806'da kaydedilen olaylar gibi.¹¹ Bu gelişmeler, farklı şekillerde de olsa, belediye arşivlerinde de gerçekleşmiştir.¹² Kamuya açılım, tüm vatandaşların kolayca belgelere erişebilmesi adım adım gerçekleşen, tüm arşivler için geçerli olan yüzyıllık bir süreçtir.¹³ Aslında arşivlerin kamuya açılması ve demokratikleşmesi için gerekli yasal ve teknik koşullar 20. yüzyılın sonu ile 21. yüzyılın başında gelişmiştir. Bir tarafta, 1988 tarihli Federal Arşiv Yasası,¹⁴ eyaletlerin arşiv yasaları (Kuzey Ren-Vestfalya'da olduğu gibi) ya da 2006 tarihli Federal Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasaları¹⁵ ve Kuzey Ren-Vestfalya'nın Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası¹⁶ gibi yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Kaynakların dijital ortama aktarımı ve internet üzerinden yayımlanmasına yönelik olanaklar da bu yasal koşulların teknik karşılığını oluşturur. Yasal koşullar ile teknik olanakların yanına bir de üçüncü bir husus eklemek gerekir: Arşiv görevlilerinin vatandaşların tümüne hizmet vermeye istekli olmaları. Bu husus kendini gençlere yönelik düzenlenen arşiv pedagojisi çalışmalarında da göstermektedir.¹⁷

¹¹ REININGHAUS, Wilfried: "Archivgeschichte. Umriss einer untergründigen Disziplin". *Archivar*. 61 (2008), H.4, S. 352 içinde. Nasyonal sosyalizmin hüküm sürdüğü 1933-1945 arası yıllar arşiv tarihinin özel ve uğursuz bir dönemini oluşturmaktadır; ancak burada bu konu daha yakından ele alınmayacaktır.

¹² RATH, Jochen: "Stadtarchiv und Landesgeschichtliche Bibliothek. Vom „Chaos verstaubter Akten“ zur Transparenz historischer Informationen". BEAUGRAND, Andreas (Haz.): *Stadtbuch Bielefeld*. 1214-2014. Bielefeld, 2014, S.714-719 içinde.

¹³ SCHENK, Dietmar: "Aufheben, was nicht vergessen werden darf." *Archive vom alten Europa bis zur digitalen Welt*. Stuttgart, 2013, S.106

¹⁴ Federal Almanya Cumhuriyeti arşiv malzemesinin korunması ve kullanılmasına yönelik yasa (Bundesarchivgesetz BArchG) <http://www.gesetze-im-internet.de/barchg/>. Gizli arşivlerin açılmasının politik gündemde yarattığı etki ve bunun politik açıdan ne anlama geldiği, Eski Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin Devlet Güvenlik Bakanlığı evrakının korunma altına alınması ve snuflandırılması esnasında kendini göstermiştir. ¹⁵ Federal Almanya Cumhuriyeti'nin bilgi edinme özgürlüğü yasası (Informationsfreiheitsgesetz – IFG). <http://www.gesetze-im-internet.de/ifg/>

¹⁶ Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinin bilgi edinme özgürlüğü yasası (Informationsfreiheitsgesetz Nordrhein-Westfalen – IFG NRW). https://recht.nrw.de/lmi/owa/pl_text_anzeigen?v_id=4820020930120743668

¹⁷ SCHENK 2013, S.107; RATH, Jochen: "Mittendrin oder nur dabei? Ein Praxisbericht über Chancen und Grenzen von Kooperationen des Stadtarchivs Bielefeld". *Archivpflege in Westfalen-Lippe* 73(2010), S.11-16 içinde.

Günümüzde Kütüphane ve Arşivler

Özel mesleklerin ve geleneklerin oluşmasına vesile olmuş kütüphane ve arşivlerin oluşum ve gelişim hatları burada mecburen ana hatlarıyla, basitleştirilerek anlatılmıştır. Bu gelişim hatları vatandaşlarının enformasyon ve medya özgürlüğünü teminat altına alan - ve özellikle Federal Almanya Cumhuriyeti örneğinde olduğu gibi - bireye kişisel bilgilerinin kullanımını kendi başına tayin etme hakkını yasalarla koruyup garantileyen çağdaş, demokratik hukuk devletiyle kesişmektedir. Konuya demokrasinin tarihsel ve kuramsal yönünden bakıldığında, her tür bilgiye erişimleri olan kütüphaneler ve özellikle devletin ve yerel teşekküllerin yönetsel ve idari eylemlerini yansıtan arşivlerin demokratik devletleri diğerlerinden ayırt eden şeffaflık kurallarına uydukları söylenebilir. Önce sadece birer bellek kurumu olarak tasarlanmış olan arşiv ve kütüphaneler demokrasinin ve internetin koşulları içinde büyük değişimlerden geçmektedir. Her ikisi de açıklık ilkesine bağlıdır. Küreselleşen dünyamızda belediye arşivleri için bir yerin ve orada yaşayan insanların oluşmuş kimliğini ve yerel bakış açısını belgelemek ve yaşatmak gibi özel bir fırsata sahiptirler.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Devlet Yapısının Temel Özellikleri

Almanya'nın anayasal ve idari yapısını dikkate almadan bu ülkedeki arşiv ve kütüphanelerin yasal temellerini anlamak mümkün olmayacaktır.¹⁸ Bir cumhuriyet ve hukuk devleti olarak Almanya yasama, yürütme ve yargı'dan oluşan klasikleşmiş erk ayrılığı ile birlikte federatif yapısından ötürü federal hükümet, 16 eyalet ve belediyeler düzeyinde yatay bir görev paylaşımına tabidir. Bu düzeyler arasında cereyan eden ve her defasında dengelenmesi gereken yetki karmaşası - "ince yetki çekişmeleri" - zaman zaman Federal Anayasa Mahkemesi tarafından karara bağlanır. Siyasal bilimde yasama ve yürütmenin bu şekildeki dağılımı "çok düzeyli yönetim" olarak adlandırılmakta veya bu olgunun kritik yönlerini vurgulayan sistemsal bir "politik ağ"dan bahsedilmektedir.

---

¹⁸Bkz. PILZER, Harald: "Library politics" und „Library policy“ im föderativen Staat. Eine Skizze“. HAUG, Christine/ THIELE, Rolf (haz.): *Buch, Bibliothek, Region. Wolfgang Schmitz zum 65. Geburtstag*. Wiesbaden, 2014, S. 321-340 içinde ve a.g.y.: "Bibliothekspolitik im föderativen Staat. Der lange Abschied vom nationalen "Planungs- und Einheitlichkeitsparadigma". *Bibliotheken: Von Anfang an Zukunft*. 104. Deutscher Bibliothekartag Nürnberg 2015, Münib 2016, S.11-23 içinde.

2003 – 2009 yılları arasında toplanan federalizm komisyonları bu ağın çözü(m)l(en)mesi ve yeni düzenlemelerin oluşturulması için bir araya geldiyse de şu ana kadar bu konuda önemli bir başarı kaydedilmemiştir.¹⁹ Federalizm olgusunun incelenmesini burada daha ileriye götürmeye gerek yoktur, zira kültürün korunması alanında sınırlar nispeten net bir biçimde çizilmiştir. Bu sınırlar ancak federal birliğin belediyelere, yani şehir ve ilçelere yönelik teşvikleri ve maddi katkıları gündemde olduğunda silikleşir. Hangi durumda çatışma yaşanacağı bazen daha en baştan bellidir.

Federal Hükümet Düzeyi

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin federatif yapısı içinde federal hükümet öncelikle maliye ve iktisat politikası, dış politika, Avrupa Birliği iç ilişkileri, iç politika, iç güvenlik, adalet politikası ve ülke savunması alanlarında görev üstlenir. Anayasa gereğince ve anayasanın genel kapsamı dahilinde federal hükümet vatandaşlarına eşit yaşam koşulları sağlamakla yükümlü olduğu için esas itibariyle aile, sağlık, sosyal ve istihdam politikası ana görev alanlarıdır. Bilim politikası ve bilimin teşviki alanlarında federal hükümet faaliyetlerini eğitim ve bilimden sorumlu eyaletlerle işbirliği içinde yürütür. Federal hükümetin kültür politikası da benzer şekilde düzenlenmiştir. Federal Hükümetin Kültür ve Medyadan Sorumlu Bakanı doğrudan kendi görev alanına giren kurumlardan sorumludur: Örneğin Federal Arşiv ve “Eski Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin Devlet Güvenlik Teşkilatı Belgeleri Federal Dairesi (BStU)”²⁰ gibi. Yasal denetim, ilgili bir kanun ile Frankfurt/Main ve Leipzig kentlerinde kurulmuş olan Alman Ulusal Kütüphanesi üzerinden ifa edilir. Kültürü Koruma Yasası'nın revizyonu ve federal yönetimin teşvik programları gibi genel yasal planlamalar dışında kültür politikasını doğrudan yönlendirmeye yönelik başka herhangi bir araç yoktur. Genel yasal çerçeveyi şekillendirme yetkisi federal yönetimdedir. Federal yönetim örn. telif hakları yasası üzerinden veya kitap satış fiyatlarını sabitlemek²¹ suretiyle finans politikası uygulayarak piyasaya müdahale edebilir. Daha önce de ifade edildiği gibi federal yönetimin yetkisi kültür işleriyle ilgili

¹⁹Bkz. SCHELLER, Henrik: “Der „erschöpfte Föderalstaat“. Reformdebatte und Verfassungsrealität in Deutschland”. *APuZ – Aus Politik und Zeitgeschichte* 65 (2015) H.28-30, S.17-23 içinde.

²⁰ Federal Hükümetin Kültür ve Medyadan Sorumlu Bakanı: https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/BeauftragtefuerKulturundMedien/staatsminister/Amt/organisation/_node.html

²¹ Kitap satış fiyatlarının sabitlenmesine ilişkin yasa (Buchpreisbindungsgesetz). <http://www.gesetze-im-internet.de/buchprg/BjNR344810002.html>

genel kurallar çerçevesiyle sınırlıdır. Örneğin daha alt kademede yer alan eyalet ve belediyeler için uyulması zorunlu hükümler içeren bir “Federal Kültür Yasası“ yoktur. 2007 yılında Federal Almanya Parlamentosu’nda oluşturulan araştırma komisyonunun “Almanya’da Kültür” adlı araştırma raporundaki “Federal Kütüphane Yasası“ talebinin federatif devlet yapısından ötürü başarısızlığa uğraması çok doğaldır.²² Ama bu konuya aşağıda döneceğiz.

Eyaletler ve Kent Eyaletleri – Federal Konsey Düzeyi

Federal Almanya Cumhuriyeti’nde eğitim, bilim ve kültür işleri 16 eyalet ve kent eyaletinin etkinlik alanına girer. İç güvenlik ve adalet gibi klasikleşmiş sorumluluk alanları yanında eğitim, bilim ve kültür eyaletlerin “demirbaşları” sayılır. Birçok eyalet anayasasında Kuzey Ren Vestfalya eyaleti anayasası 18. maddesinde yer alan cümlelere benzer ifadeler yer alır: “Kültür, sanat ve bilim eyalet ve belediyeler tarafından korunur ve teşvik edilir.” Veya “... sanatsal, tarihsel, kültürel ve doğal anıtlar da eyaletler, belediyeler ve belediye birliklerinin koruması altındadır.”²³ Yani, genelde arşiv ve kütüphanelerin yetki bağlamında dâhil olduğu kültür işlerinin yerel yüklenicilerle uyum içinde desteklenmesi eyaletlerin öncelikli görevleri arasında yer alır. Arşiv ve kütüphanelerin yanında her ikisinden çok daha maliyetli olan tiyatrolar, operalar, müzeler ve sanat koleksiyonları aynı başlık altında toplanır. Federal yönetimin, eyaletlerin ve belediyelerin gerçekleştirmiş maddi katkıları dikkate alındığında eyalet ve belediyelerin konumu derhal fark edilir: “2012 yılı için yapılmış olan ön hesaplamalara göre eyaletlerin finansman payı %40,3 (3,8 milyar Avro), belediyelerin finansman payı %45,9 (4,4 milyar Avro) seviyesindedir. Federal yönetim finansman payını %13,8’e (1,3 milyar Avro) yükseltmiştir.”²⁴

Federal Almanya Parlamentosu’nun yukarıda bahsi geçen 2007 tarihli Alman kültür hayatını göz önüne seren yüzlerce sayfalık araştırma raporunda Alman belediye kütüphaneciliğinin şekillendirilmesine yönelik iddialı bir tavsiye yer almaktadır: “Araştırma komisyonu, eyaletlere, kamuya açık kütüphanelerin görev ve finansmanını kütüphane yasalarıyla düzenlemelerini

---

²² Almanya’da Kültür. “Almanya’da Kültür” adlı araştırma komisyonunun nihai raporu. Almanya Federal Meclisi, 16. seçim dönemi. Basılı metin 16/7000. 11.12.2007, S.132.
<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/16/070/1607000.pdf>

²³ Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti anayasası (29.10.2011 tarihli versiyon).

https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_text_anzeigen?v_id=2320020927105939563

²⁴ 2014 Kültür Finans Raporu. Haz.: Federal Devletin ve Eyaletlerin İstatistik Daireleri. Wiesbaden 2015, S. 29. <https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/BildungForschungKultur/Kultur/Kulturfinanzbericht.html> Nihai rapor (bkz. 22. dipnot), S.132

tavsiye eder. Kamuya açık kütüphaneler isteği bağılı değil, zorunlu bir vazife olmalıdır.²⁵ Federal Almanya Cumhuriyeti'nin en yüksek yasama organı olan Federal Parlamento'nun bu ifadesi bir niyetin apaçık dışavurumu olarak okunabilir. Fakat federatif yapıya ilişkin daha önce verilen kıt bilgilerden sonra bile bu ifadenin doğrudan eyalet ve belediyelerin kültür işlerine müdahale ettiği anlaşılacaktır. Eyaletler kamuya açık kütüphaneleri zorunlu bir vazife olarak kabul etme fikrini neredeyse hiç algılayamazken, belediyeler bu konuda daha da fazla zorlanmışlardır.²⁶

Belediyeler ve Yerel İdare Düzeyi

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde yerel idareler anayasal konumdadır. Yerel idareler eyaletler tarafından denetlendiği için eyaletler yerel idarelerin üst idare makamlarıdır. Anayasanın 28. maddesinde sadece eyalet anayasalarının federal anayasayla uyumluluğu tespit edilmez, yerel idarelerin öz sorumluluk esası da tarif edilir ve eyalet anayasalarının bu esasa uymaları zorunlu kılınır: “Belediye ve köylerine, yasaların çerçevesi içerisinde, kendi sorumluluklarının temelinde yerel topluluğun tüm işlerini düzenleme hakkı verilmelidir.”²⁷ Örneğin Kuzey Ren-Vestfalya Yerel İdareler Yönetmeliği'nin 8. maddesi zorunlu olmayan vazifeler kapsamında belediyelere”... eyalet nüfusunun ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli kuruluşları tesis etme“ yönünde işaret eder.²⁸ Belediye, ilçe ve köylerin neredeyse tüm kültür tesisleri ve özellikle (genellikle halkın takdirini almada ön saflarda iken şöhretleri açısından arka sıralarda seyreden) kamuya açık kütüphaneler de bu kapsamda yer alır.

Belediye Kütüphane ve Arşivlerinin Yasal Temelleri

1988 yılında kararlaştırılan Federal Arşiv Yasası arşivlerin sadece bilimsel değil, her türlü araştırmaya açık olmaları yönünde atılan adımlardan biriydi. 1952 yılında kurulan Federal Arşiv ile yasanın çıkartılması arasında ne de olsa 30 yıldan fazla bir süre geçmiş, geçen süre içinde kişisel ve resmi verilerin korunmasına, esas itibarıyla de her vatandaşın arşivlere erişim hakkı verilmesine ilişkin yoğun bir tartışma

---

²⁵ Nihai rapor (bkz. 22. dipnot), S.132

²⁶ Alman Şehirler Birliği, Şehirlerin Gözünden Almanya'da Kültür. 2009.

http://www.staedtetag.de/imperia/md/content/dst/kultur_in_deutschland.pdf

²⁷ Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası (yürürlükteki versiyon). <http://www.gesetze-im-internet.de/gg/>

²⁸ Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti Belediye Yasası (GO NRW), 14 Temmuz 1994 tarihli versiyon

https://recht.nrw.de/lmi/owa/pl_text_anzeigen?v_id=2320021205103438063

ortamı oluşmuştu. Federal arşivin konuyla ilgili ifadesi şöyle²⁹: “Esas itibarıyla herkesin federal arşivdeki 30 yıldan fazla geride kalan geçmişe ait belgelere erişim hakkı vardır. Yasa metni, kişiselliğin korunmasına ilişkin temel haklar ile bilim ve bilgi edinme özgürlüğü arasında sağlanmış bir dengeyi ürünüdür.” 90’lı yılların ortalarından bu yana eyalet ve kent eyaletlerinin çoğu arşiv içeriğinin muhafaza edilmesine ve erişime ilişkin düzenlemelere sahipler.

2010 Yılında Yürürlüğe Giren “Kuzey Ren-Vestfalya Eyaletinde Kamusal Arşiv İçeriğinin Korunmasına ve Kullanımına İlişkin Yasa”

Büyük olasılıkla kanun koyucunun ana maksadı öncelikle biriken yazılı belgeleri koruyarak hukuksal güvencenin sürdürülebilirliğini sağlamak olmuştur. İdari faaliyetlerin şeffaflığı, anlaşılabilirliği ve denetlenebilirliği demokratik hukuk devletinin temel koşulları arasında yer alır. Öte yandan erişime açıklık demokrasi fikri açısından herkes için önemlidir. Tarih araştırmaları ve tarihi politik eğitim desteği ise önemsiz olmamakla birlikte ikincil plandaydı denebilir. Arşiv yasaları öncelikle doğrudan geçerli oldukları alanlarda, ilgili devlet arşivlerinin kurulmasını ve belge teslim ile muhafaza şartlarını düzenler. Bunun ötesinde eyalet arşiv yasaları sadece kanun koyucunun/eyalet kanun koyucusunun yükümlülüklerini tarif etmekle kalmayıp bilakis alt kademe de yer alan belediyelere de kendi sorumluluk alanları içinde biriken geleneksel ve dijital arşiv malzemesiyle ilgili apaçık talepler yönelterek bir yasanın klasik rolünü de yerine getirirler. Bu nedenle yasa metninde Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinin devlet arşivleri ile belediye arşivleri arasında net bir ayırım yapılır.³⁰ Materyalin uzmanlar tarafından muhafazası ve sınıflandırılmasından erişilebilirliğinin sağlanmasına, bilimsel araştırma ve tarihi politik eğitim çalışmalarının desteğine kadar eyalet ile belediye arşivleri arasında görev bakımından geniş çaplı bir örtüşme söz konusu olsa da belediye arşivlerinin teknik ve özellikle personel donanımı konusunda herhangi bir beyanda bulunulmamış, bir standart saptanmamıştır. Bu, tamamen belediyelere kalmış bir konudur. Böylelikle arşivlerin kurulması ve arşiv materyalinin korunması belediyelerin asli görevleri

²⁹ Federal Arşiv. Halkla İlişkiler. Federal Arşiv Yasası'nın 25. Yılı.

<https://www.bundesarchiv.de/oeffentlichkeitsarbeit/meldungen/03312/index.html.de>

³⁰ Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti'nin halka açık arşiv malzemesinin korunması ve kullanımına yönelik yasası (Archivgesetz Nordrhein-Westfalen - ArchivG NRW) 16 Mart 2010 tarihli versiyon. https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_bes_text?anw_nr=2&gld_nr=2&ugl_nr=221&bes_id=13924&menu=1&sg=0&aufgehoben=N&keyword=archivgesetz#det320561

arasında yer alır. Bu sorumluluğun kapsamı, maliyeti ve yerine getirilmesi ise ilgili belediyelerin gücüne bağlıdır. Bu yüzden pratikte şehir kütüphaneleri arasında olduğu gibi şehir arşivleri arasında da büyük farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Eyaletlerin Kütüphane Yasaları

Federal Almanya Parlamentosu'nun yukarıda bahsi geçen kültür araştırma raporunun etkisiyle bazı eyaletler 2008 yılından itibaren kütüphane yasaları çıkartmıştır: Thüringen (2008), Hessen (2010), Saksonya-Anhalt (2010) ve Rheinland-Pfalz (2014). Almanya'nın en kuzeyinde yer alan Schleswig-Holstein eyaletinde kütüphane yasasıyla ilgili görüşmeler halen devam etmektedir. Ancak yukarıda sıralanan eyalet yasalarının hiç birinde kamuya açık kütüphane belediyenin mecburi bir görevi olarak tanımlanmaz. 2008 yılında Saksonya eyaleti tarafından çıkartılan "Kültür Bölgeleri Yasası" ile belediye kütüphanelerinin de teşviklerden yararlanması kararlaştırılmış olsa da bu yasa belli bir alana yönelik bir yasal düzenleme veya bir kütüphane yasası değildir. Benzer bir durum Kuzey Ren-Vestfalya'da söz konusudur. Burada, geçen yüzyılın 50'li yıllarından bu yana konjonktürel değişikliklerle birlikte bir kütüphane yasası görüşüldüğü ve eyalet meclisinde sık sık konu edildiği halde ³¹ son raddede eyalet politikası farklı bir yoldan gitmeyi tercih etmiş, 2014 yılında genel kapsamlı bir kültür teşvik yasası³² çıkartılmıştır. Bu yasa öncelikle eyalet genelinde kurumların düzenlediği kültür etkinliklerinin tüm biçimleri (tiyatrolar, müzeler, kütüphaneler, sosyokültürel merkezler, vs.) ile kültürel eğitimin teşvikini düzenler. Yasada kütüphaneler ayrı bir maddede ele alınmaktadır. Bu düzenlemenin yararı ve avantajı şudur: Kütüphanelere yönelik teşvik daha önce salt idari bir hükümden ibaret iken artık yasal bir temele oturtulmuştur. Fakat bu düzenlemeye rağmen yine de tam bir güvence sağlanamamıştır, zira eyaletin belediyelerin kültür işlerine yönelik teşvikleri zorunlu değildir ve birtakım finansal şartlara bağlıdır.

Zaten eyalet ödeneklerini gözde büyütmemekte yarar var. 17 milyon nüfuslu, 270 kütüphanenin bulunduğu Kuzey

³¹ MITTERMAIER, Bernd: *Nordrhein-vestfälisches Bibliotheksgesetz – ein Trauerspiel in vielen Akten und in vielen Zitäten*. Bibliothekskongress. Leipzig, 2013. https://opus4.kobv.de/opus4-bib-info/files/1562/Bibliothekskongress_2013a.pdf. Ayrıca bkz.: PILZER, Harald: "Vom Bibliotheksgesetz zum Kulturfördergesetz. Neue Wege der Kulturpolitik in Nordrhein-Westfalen?" *Bibliotheken: Wir öffnen Welten*. 103. Deutscher Bibliothekartag, Bremen, 2014. o-bib. *Das offene Bibliotheksjournal*. Sonderband 1, S. 1-9 içinde ve online: <https://www.o-bib.de/article/view/2014H1S1-9>

³² Kuzey Ren-Vestfalya'da kültür, sanat ve kültürel eğitimin gelişimi ve desteklenmesine ilişkin yasa (KFG NRW). <https://broschueren.nordrheinwestfalendirekt.de/broschuerenservice/mfjks/kulturfoerderungsgesetz-nrw/1896>

Ren-Vestfalya'da kütüphaneler için belediyelerin toplam bütçesinden yaklaşık 198 milyon Avro harcanmıştır. ³³ Bu rakamın yanında eyaletin yaklaşık 6 - 8 milyon Avro'luk teşviki oldukça mütevazı kalıyor. Böylelikle, kısıtlı maddi imkana sahip çok sayıda belediyede olduğu gibi büyük bir rahatlama söz konusu olamıyor.

Belediye Arşiv ve Kütüphanelerinin Görev ve Hizmetleri-Bielefeld Örneği

Şehir Kütüphanesi, Şehir Arşivi ve Eyalet Tarihi Kütüphanesi Dairesi

Dairenin Kuruluşu

2006 yılında yürürlüğe giren bir idari yönetmelik değişikliğiyle o ana kadar otonom birer daire konumunda olan Şehir Kütüphanesi ile Şehir Arşivi/Eyalet Tarihi Kütüphanesi bir müdürlüğe bağlı tek daire haline getirildi. Kurumların ve yürüttükleri görevlerin kendine özgü karakterinin bu yapı içinde bulanıklaşmaması için, kamuya karşı da iki ayrı kurum şeklindeki yapı muhafaza edildi. Her iki kurumun ayrı bütçeler vardır. Her birinin kendisine ait logosu, halkla ilişkiler faaliyetleri ve internet sitesinin olması³⁴ kurumların karakterlerini muhafaza etme talebini vurguluyor. Böylelikle, örn. bir Kütüphane Yönetim Sistemi'nin ortak kullanımı gibi kendi aralarında gerçekleştirdikleri her türlü kooperasyona rağmen, her birinin kurumsal bir kişilik oluşturması ve bu kurumsal kişiliği koruması mümkün oluyor. Her iki kurumun birbirinden ayrı, oldukça özelleşmiş bir kullanıcı kitlesine hitap ettiği dikkate alındığında bu hususun önemi daha iyi anlaşılıyor. "Zorunluluk" şemasından yola çıkıldığında kuruluşu zorunlu olan bir belediye teşekkülünün gönüllü bir teşekkül ile irtibatlanması ilk bakışta garip kaçabiliyor. Bölgesel tarih, biri zorunlu diğeri zorunlu olmayan iki birimden oluşan "Şehir Arşivi ve Eyalet Tarihi Kütüphanesi"ni hem içerik hem uzmanlık alanı açısından bir araya getiriyor ve gündelik işleyiş içinde böyle bir ikilemden hemen hemen hiç etkilenmediği görülüyor. 2012 yılında Şehir Kütüphanesi, Şehir Arşivi ve Eyalet Tarihi Kütüphanesi Bielefeld'de Neumarkt adresindeki modern bir yerleşkeye taşındıklarında bu yeni yapılanmanın asıl olumlu etkisi ortaya çıkmıştır. Binanın sunduğu çok sayıdaki çalışma alanlarından, modern bilgi

---

³³ Alman Kütüphane İstatistiği. https://www.hbz-nrw.de/dokumentcenter/produkte/dbs/archiv/auswertungen/oeb_laender_13.pdf
³⁴ www.stadtbibliothek-bielefeld.de; www.stadtarchiv-bielefeld.de

işlem altyapısı ve donanımından, ortaklaşa kullanılan sergi, konferans ve seminer mekânlarından her iki kurum da yararlanmaktadır. Aksi taktirde arşiv ve her iki kütüphane için zemin altı katlarında tesis edilen konservasyon taleplerine uygun mekanların aynı kalitede iki farklı yerde kurulması gerekecekti.

2009 yılında belediyenin karar vericilerine Bielefeld Neumarkt adresinde, eskiden “Amerika Evi” olarak bilinen yeni binaya ilişkin bir öneri metni sunulmuştu. Metinde, geniş medya olanaklarına sahip, öğrenme, çalışma ve iletişim olanakları bol modern bir “Bilgi ve Şehir Tarihi Evi”nin bu binayla hayata geçirilebileceği belirtiliyordu. Yani kısacası bir “vatandaş kütüphanesi” ya da bir “vatandaş evi”.³⁵

Dairenin Yapısı

Daire 420 * Şehir Kütüphanesi, Şehir Arşivi ve Eyalet Tarihi Kütüphanesi Yönetimi			
420.01 * İdare			
420.1 * Şehir Kütüphanesi Yönetimi		420.2 * Şehir Arşivi/Eyalet Tarihi Kütüphanesi Yönetimi	
420.11 * Merkez Kütüphane	420.12 8 semt kütüphanesi	* Arşiv, arşiv pedagojisi	* Eyalet Tarihi Kütüphanesi
		* Çağdaş tarih dokümantasyonu/Görsel dokümantasyon	

Ortak idare departmanı, ortak daire yönetimi altında faaliyet göstermektedir. Bunları uzmanlık departmanları takip eder. Yıldızla (*) işaretlenmiş hizmetler ortak mekanda yürütülmektedir. Böylece amaca uygun ve işlevsel bir merkezleşme gerçekleştirilebilmiştir. Bielefeld Neumarkt adresinde yer alan merkezde kamuya açık ve kapalı alanların toplamı yaklaşık 10.000 metrekaredir.

³⁵ PILZER, Harald/ RATH, Jochen: Thesen zum neuen Standort

Rakamsal veriler: personel, mali durum, ciro ³⁶

	420.1 Şehir Kütüphanesi	420.2 Şehir Arşivi/Eyalet Tarihi Kütüphanesi
Mekânlar	1 merkez kütüphane, 8 semt kütüphanesi	1
Toplam maliyet	5.602.206 €	1.394.609 €
Kadro	45 + yakl. 120 “kütüphane gönüllüsü”	9
Açık raf koleksiyonu	yakl. 330.000	yakl. 55.000
Nadir eserler	yakl. 170.000	yakl. 50.000
Evrak		yakl. 7.000 metretül
Çevrimiçi	yakl. 38.000 e-kitap + 4.000 süreli yayın	
Sanal kullanımlar	830.573	
İnternette Bielefeld tarihi: „Historischer RückKlick“ erişim sayısı		199.306
Ziyaret sayısı	561.296	3.992
Ödünç alma sayısı	1.418.745	5.906
Okuma alışkanlığının teşviki dahil çeşitli etkinlikler	994	116

Tablodaki değerler bir açıklama gerektiriyor. Buradaki rakamsal verileri iki departmanın birbiriyle rekabeti olarak değil, bilakis ana okulu öğrencileriyle ilgilenmekten kent ve bölge tarihi araştırmalarına kadar uzanan geniş bir hizmet yelpazesini karşılayan tek organizasyona bağlı iki departmanın birbirini bütünleyen faaliyetleri olarak yorumlamak gerekir. Yani şehir sakinlerine verdikleri hizmetler açısından bakıldığında faaliyetlere birbirinden ayrı değil, toplamda bakmak gerekir. Yukarıdaki rakamların ardında farklı yoğunluktaki süreçler ve farklı nitelikteki işlerin bulunması istatistiksel sunumların ortak sorunudur.

³⁶Tüm sayılar 2015 yılı raporlarından alınmıştır. <https://www.stadtbibliothek-bielefeld.de/open/Wir-%C3%BCber-uns/Gesch%C3%A4ftsberichte> ve <https://stadtaarchiv-bielefeld.de/Wir-%C3%BCber-uns/Gesch%C3%A4ftsberichte>

Şehir Arşivi ve Eyalet Tarihi Kütüphanesi

Her iki kurumdan talep edilenler ve verdikleri hizmetler incelendiğinde iki departman arasındaki farklar ve uyumlar netleşiyor. Şehir arşivi tanımı ve yasa gereği belediyenin arşiv materyalini uzman personel desteğiyle seçmek, kataloglamak ve erişimini sağlamakla görevli, Bielefeld Belediyesi'nin arşiv merkezidir. Medeni durum bilgilerinin (doğum, evlenme, vefat) arşiv kaydı ve kullanılması arşiv çalışmalarının büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Yasal yönerge değişikliğiyle birlikte ileri yaş gruplarına ait medeni durum bilgileri artık belediye arşivlerinde muhafaza edilmektedir. Şehir arşivleri ayrıca bu sayede kişisel araştırmalar yürüten birçok aile tarihi araştırmacısı için cazip mekanlar haline gelmiştir.³⁷ Şehir arşivi, kent ve bölge tarihi açısından önem arz ettikleri taktirde, şirket arşivleri veya siyasi organizasyonların arşivleri gibi özel mirası da bünyesine kabul eder. Buna bir de Eyalet Tarihi Kütüphanesi'nin ilgili materyali eklenir. Burada öncelikle dernek ve organizasyonların çıkardığı, yayın ve kitapçılık dünyasının dışında kalan armağan kitaplar gibi kaynaklar söz konusudur. Bunlar çoğu zaman şehir tarihine ait konuların tek yazılı kaynaklarıdır. Şehir arşivi ayrıca Bielefeld Üniversitesi, okullar, bölgesel tarih dernekleri ve araştırma projeleriyle de çok yoğun, canlı bir işbirliği içindedir. 2007 yılından bu yana Bielefeld şehrinin tarihini internet üzerinden inceleme olanağını veren "Historischer Rückklick" adlı online hizmet yoğun ilgi ve takdir görmektedir.³⁸

Şehir Kütüphanesi

Bielefeld Şehir Kütüphanesi, Bielefeld Belediyesi'nin zorunlu olmadan hayata geçirdiği bir kuruluşu olarak bir kütüphaneden beklenen tüm klasikleşmiş hizmetleri yerine getirmektedir. İhtüzüğü gereği kütüphane genel eğitim, okul ve meslek için gereken ve boş zamanı değerlendirmeye yönelik bilgileri mümkün olduğunca geniş, güncel bir formatta ve gerek içerik gerekse medya olanakları açısından kısıtlamasız, sansürsüz bir şekilde, yaş, köken ve eğitim düzeyi ayırt etmeksizin şehrin tüm vatandaşlarına sunmak zorundadır. Kütüphane, kaynaklarını seçme özgürlüğüne sahiptir ve bu konuda, örneğin Çocukları ve Gençleri Koruma Kanunu gibi

³⁷ RATH, Jochen: "Quellen zur Familienforschung im Stadtarchiv Bielefeld". *Ravensberger Blätter*. 2012, 2.H., S.52-61 içinde.

³⁸ Internette Bielefeld tarihi: Historischer Rückklick. <https://stadtarchiv-bielefeld.de/HRK/01032016>

yasal düzenlemeler dışında başka bir yönetmeliğe bağlı değildir. Bu yaklaşımıyla kütüphane, demokratik bir ilke olan ve Almanya'daki kültür politikası tartışmasını uzun süre şekillendirmiş bulunan “herkes için kültür” ilkesini takip eder. Belediye kütüphaneleri de dahil olmak üzere kütüphanelerin son yıllarda internet ve dijitalleştirilmenin etkisiyle yaşadığı işlevsel ve biçimsel değişimi (örn. 7/24 açık kütüphaneler) burada açıklamaya gerek yok. Ancak yine de kısa bir geçmişi olan bu değişimin üç yönünü burada belirtelim: Kamuya açık kütüphaneler giderek artan oranda aktif aracılık işlevi üstlenmekte, okullar ve ana okullarıyla yoğun işbirliği içinde çalışmaktadırlar. Kütüphaneler, yine artan oranda, okul, iş yeri ve mesken dışında bireyin “üçüncü mekanı” olma iddiasındadır – bu da mekansal açıdan yeni konseptler gerektirmektedir. Son olarak da şu önemli noktayı belirtmek gerekiyor: Belediye kütüphaneleri kent nüfusuyla, “topluluklarıyla” ve sivil toplumun trendleriyle yakın temasını kaybetmemelidir.

Kütüphane ve Arşivlerin Kentsel Karar Organlarıyla Bağlantıları

Son olarak kütüphane ve arşivin kentsel karar organlarının oluşturduğu yapı içindeki konumuna bakalım. “Şehir Kütüphanesi, Şehir Arşivi ve Eyalet Tarihi Kütüphanesi Dairesi”nin gerek zorunlu kısmı (yani “zorunlu olmayan” kütüphane ile bağlantılı şehir arşivi) gerekse zorunlu olmayan kısmı (yani şehir kütüphanesi) belediye meclisinin tahsis ettiği bütçeye bağlıdır. Belediye meclisi ve Bielefeld şehrinin en üst düzey idare amiri, yani Büyükşehir Belediye Başkanı, Bielefeld'in oy kullanma hakkına sahip sakinleri tarafından seçilirler. Belediye meclisi Bielefeld şehrinin kültürel meselelerinin yürütülmesi amacıyla bir kültür heyeti oluşturur. Belediye meclisi tiyatro, müze, kütüphane, arşiv ve halk eğitim merkezi gibi kültür kuruluşlarının işleyişini gözetip denetleyen kültürden sorumlu bir müdür tayin eder. Kültür kuruluşlarının faaliyet raporları veya bütçe gibi tüm önemli meseleleri kültür heyetinde görüşülür. Yani kültürden sorumlu müdürün yanında kültür heyeti de belirleyici bir mercidir. Kültür kuruluşları eyaletin teşviklerinden çok belediye ödeneklerine ve dolayısıyla şehrin mali konjonktürü ve bütçesine bağlıdırlar.

Sonuç

Demokrasi, temel hak ve özgürlükler için kesintisiz mücadeleyi gerektirir. Bilgi edinme özgürlüğü ve serbest medya bu özgürlüğü temsil eder; şehir toplumu ve yerel oluşumlar toplumsal kimliklerinin onaylanmasına ve tarihsel köklerini hatırlamaya ihtiyaç duyarlar. Bielefeld şehri, arşiv ve kütüphaneden oluşan ortak bir daire ile hem demokratik hem de tarihsel-kimliksel açıdan şehir toplumunu ilgilendiren hususların karşılığını verebilen bir bilgi kurumu oluşturmuştur. Zorunlu görev ile gönüllü hizmet unsurları idari açıdan önem arz ederler ancak toplum için ve toplum ile çalışırken bunların önemi o kadar büyük değildir. Belirleyici olan çağdaş bir düzey, güncellik, müşteri dostu bir yaklaşım ve arşiv ile kütüphanenin genel teknik ve yapısal nitelikleridir.

Kaynakça

- BRENNEKE, Adolf: *Archivkunde. Ein Beitrag zur Theorie und Geschichte des europäischen Archivwesens*. Leipzig, 1953
- Federal Arşiv. Halkla İlişkiler. Federal Arşiv Yasası'nın 25. Yılı. <https://www.bundesarchiv.de/oeffentlichkeitsarbeit/meldungen/03312/index.html.de>
- Alman Kütüphane İstatistiği. https://www.hbz-nrw.de/dokumentencenter/produkte/dbs/archiv/auswertungen/0eb_laender_13.pdf
- Alman Kütüphane Birliği: 2015/16 Report on the State of Libraries in Germany. http://www.bibliothekerverband.de/fileadmin/user_upload/DBV/publikationen/dbvBericht2015ENkorr.pdf
- Alman Şehirler Birliği. Şehirlerin Gözünden Almanya'da Kültür. http://www.staedtetag.de/imperia/md/content/dst/kultur_in_deutschland.pdf
- Federal Hükümetin Kültür ve Medyadan Sorumlu Bakanı. https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/BeauftragtefuerKulturundMedien/staatsministerAmt/organisation/_node.html
- DRÄGER, Horst: *Volksbildung in Deutschland*. Bd. 1,2. Bad Heilbrunn 1979,1984
"Kültür Bakanları Kurulu'nun halk kütüphaneciliğine ilişkin üçüncü öneri raporu. Kültür Bakanları Kurulu'nun 9.9.1994 tarihli kararı". *KMK-Erg.-Jfg.* 83, Nr. 2133 içinde.

- 2014 Kültür Finans Raporu. Haz.: Federal Devletin ve Eyaletlerin İstatistik Daireleri. Wiesbaden 2015.
<https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/BildungForschungKultur/Kultur/Kulturfinanzbericht.html>
- LANGEWIESCHE, Dieter/ SCHÖNHOFEN, Klaus:
“Arbeiterbibliotheken und Arbeiterlektüre im Wilhelminischen Deutschland“. *Archiv für Sozialgeschichte* 36 (1976), S.135-204 içinde.
- MITTERMAIER, Bernd: Nordrhein-westfälisches Bibliotheksgesetz –ein Trauerspiel in vielen Akten und in vielen Zitaten. Bibliothekskongress Leipzig 2013.
https://opus4.kobv.de/opus4-bib-info/files/1562/Bibliothekskongress_2013a.pdf
- NÖRRENBERG, Constantin: *Die Volksbibliothek. Ihre Aufgabe und Reform*. Kiel, 1896
- PILZER, Harald/ RATH, Jochen: Thesen zum neuen Standort von Stadtbibliothek, Stadtarchiv und Landesgeschichtlicher Bibliothek im „Amerikahaus“. https://stadtbibliothek-bielefeld.de/OPEN/Portals/0/PDF/090111_Thesen_zum_Standort__Amerikahaus_.pdf
- PILZER, Harald: “Library politics“ und „Library policy“ im föderativen Staat. Eine Skizze“. HAUG, Christine/ THIELE, Rolf (Haz.): *Buch, Bibliothek, Region. Wolfgang Schmitz zum 65- Geburtstag*. Wiesbaden, 2014 içinde. (S.321-340)
- PILZER, Harald: “Bibliothekspolitik im föderalen Staat. Der lange Abschied vom nationalen „Planungs- und Einheitlichkeitsparadigma“. *Bibliotheken: Von Anfang an Zukunft*. 104. Deutscher Bibliothekartag Nürnberg 2015, Münih, 2016 içinde (S.11-23).
- PILZER, Harald: “Bürgerliches Wohlfahrtsdenken und kommunale Bildungspolitik. Die Anfänge des öffentlichen Bibliothekswesens im wilhelminischen Bielefeld 1897 bis 1906“. *Ravensberger Blätter* 2008, H.1, S.24-50 içinde.
- PILZER, Harald: “Vom Bibliotheksgesetz zum Kulturfördergesetz. Neue Wege der Kulturpolitik in Nordrhein-Westfalen?“ *Bibliotheken: Wir öffnen Welten*. 103. Deutscher Bibliothekartag. Bremen 2014. o-bib. *Das offene Bibliotheksjournal. Sonderband 1*, S. 1- 9 içinde ve online: <https://www.o-bib.de/article/view/2014H1S1-9>
- Konumlar ve Perspektifler. Bielefeld Şehir Arşivi ve Eyalet Tarihi Kütüphanesi. 2015 yılı raporu. <https://stadtarchiv-bielefeld.de/Wir-%C3%BCber-uns/Gesch%C3%A4ftsberichte>

- Konumlar ve Perspektifler. Bielefeld Şehir Kütüphanesi. 2015 yılı raporu. <https://www.stadtbibliothek-bielefeld.de/open/Wir-%C3%BCber-uns/Gesch%C3%A4ftsberichte>
- RATH, Jochen: "Mittendrin oder nur dabei? Ein Praxisbericht über Chancen und Grenzen von Kooperationen des Stadtarchivs Bielefeld". *Archivpflege in Westfalen-Lippe* 73(2010), S.11-16 içinde.
- RATH, Jochen: "Quellen zur Familienforschung im Stadtarchiv Bielefeld". *Ravensberger Blätter*. 2012, 2.H., S.52-61 içinde.
- RATH, Jochen: "Stadtarchiv und Landesgeschichtliche Bibliothek. Vom „Chaos verstaubter Akten“ zur Transparenz historischer Informationen". BEAUGRAND, Andreas (Hg.): *Stadtbuch Bielefeld. 1214-2014. Bielefeld*, 2014, S.714-719 içinde.
- REININGHAUS, Wilfried: "Archivgeschichte. Umriss einer untergründigen Disziplin". *Archivar*. 61 (2008), H.4 içinde ve online:
http://www.archive.nrw.de/archivar/hefte/2008/ausgabe4/ARCHIVAR-04-2008_Internet.pdf
- SHELLER, Henrik: "Der „erschöpfte Föderalstaat“. Reformdebatte und Verfassungsrealität in Deutschland". *APuZ – Aus Politik und Zeitgeschichte* 65 (2015) H.28-30, S.17-23 içinde.
- SCHENK, Dietmar: „Aufheben, was nicht vergessen werden darf.“, *Archive vom alten Europa bis zur digitalen Welt*. Stuttgart, 2013
- Bielefeld Şehir Arşivi ve Eyalet Tarihi Kütüphanesi. İnternette Bielefeld Tarihi "Historischer RückKlick".
<https://stadtarchiv-bielefeld.de/HRK/01032016>
- THAUER, Wolfgang (Haz.), *Die Bücherhallenbewegung*. Wiesbaden, 1970
- THAUER, Wolfgang/VODOSEK, Peter: *Geschichte der öffentlichen Bücherei in Deutschland*. Wiesbaden, 1978
- Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti anayasası (29.10.2011 tarihli versiyon). https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_text_azureigen?v_id=2320020927105939563